

Filozofia XX wieku i jej miejsce w kulturze

- [Wprowadzenie](#)
- [Przeczytaj](#)
- [Animacja](#)
- [Sprawdź się](#)
- [Dla nauczyciela](#)

Bibliografia:

- Źródło: Roman Ingarden, *Książeczka o człowieku*, Kraków 1973, s. 81–82.
- Źródło: Jean Paul Sartre, *Egzystencjalizm jest humanizmem*, [w:] Barbara Markiewicz, *Filozofia dla szkół średnich*, Warszawa 1988, s. 445.
- Źródło: Albert Camus, *Mit Syzyfa i inne eseje*, tłum. J. Guze, Warszawa 2004, s. 165–167.
- Źródło: Fryderyk Nietzsche, *Tako rzecze Zaratustra*, tłum. W. Berent, Poznań 2014, s. 10–11.
- Źródło: Jean Paul Sartre, *Egzystencjalizm jest humanizmem*, Warszawa 1998, s. 38.

Filozofia XX wieku i jej miejsce w kulturze

Edward Hopper, *Pokój w Nowym Jorku*, 1932

Źródło: domena publiczna.

Filozofia XX wieku rozpoczęła swe dzieje od zwrotu przeciw pozytywizmowi – rozumieniu filozofii jedynie jako narzędzia ściśle naukowego, empirycznego i praktycznego – i skierowała swe rozważania w obszar zainteresowań humanistycznych, dotyczących człowieka, kultury, społeczeństwa. Stąd w dużej mierze filozofia minionego stulecia koncentrowała się na pytaniach o człowieka, o to, kim jest, jakie warunki określają jego istnienie. Dlatego także jednym z najważniejszych kierunków XX-wiecznej filozofii był egzystencjalizm, a popularność zyskały kierunki dążące do zrozumienia istoty sztuki czy głębokich znaczeń tekstu kultury: hermeneutyka, fenomenologia czy filozofia dialogu.

Twoje cele

- Omówisz wpływ myśli Friedricha Nietzschego na filozofię XX wieku.
- Scharakteryzujesz wybrane kierunki filozofii XX wieku koncentrujące się na człowieku i jego życiu.
- Wyjaśnisz wybrane poglądy filozofów XX wieku na temat człowieka.

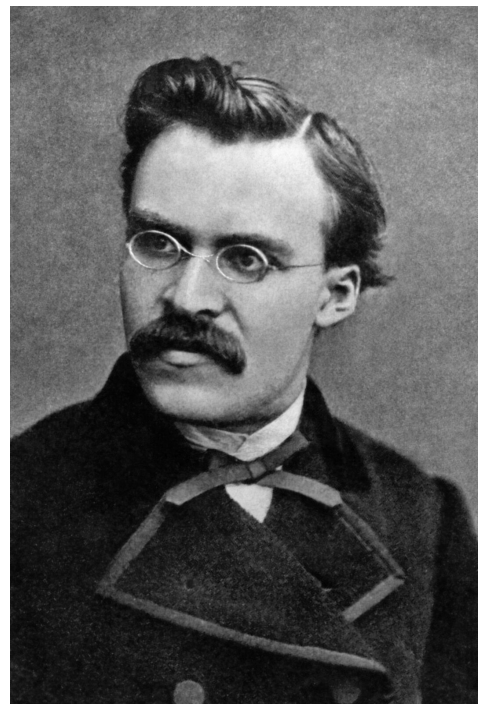
Przeczytaj

Wpływ Friedricha Nietzschego na filozofię XX wieku

Na początku XX wieku w filozofii europejskiej nastąpił tzw. przełom antypozytywistyczny. Nowa generacja myślicieli uznała, że filozofii nie można sprowadzać tylko do metodologii nauk i analizy języka. Stało się tak w dużej mierze w wyniku odróżnienia pod koniec XIX stulecia przez **Wilhelma Diltheya** (1833–1911) nauk przyrodniczych od humanistycznych. Filozofia, która od czasów starożytnych zajmowała się [ontologią](#) i [epistemologią](#) świata [empirycznego](#), utraciła obszar swych zainteresowań na rzecz przyrodoznawstwa, co ostatecznie w XIX wieku doprowadziło do załamania się tradycyjnej refleksji [metafizycznej](#).

W obszarze nauk humanistycznych filozofia mogła jednak odzyskać swą pozycję nie tylko jako opis metody, ale także jako samodzielna refleksja na temat przedmiotu badań tych nauk: na temat człowieka, społeczeństwa i kultury, ludzkiego działania – w zakresie etyki; na temat sztuki – w dziedzinie estetyki. Istotny wpływ na myśl całej epoki miała w tym względzie twórczość Friedricha Nietzschego.

Friedrich Nietzsche (1844–1900) był filozofem niezwiązanym z żadnym kierunkiem filozoficznym, uprawiającym swą refleksję w sposób niesystemowy i w języku literackim. Do najważniejszych dzieł tego niemieckiego filozofa, który z wykształcenia był filologiem klasycznym, należą: *Tako rzecze Zaratustra* (1883–1885), *Z genealogii moralności* (1887), *Antychryst* (1895). Nietzsche zasłynął stwierdzeniem, że „Bóg umarł”, co oznaczało w jego rozumieniu nadejście kultury, w której człowiek nie potrzebuje Boga jako moralnego prawodawcy, opiekuna ludzi i kogoś, kto nadaje życiu sens i cel. Znaczenie utraciła również sama religia jako fundament wartości,

Fryderyk Nietzsche

egzystencjalny drogowskaz oraz podstawa ludzkiego poczucia bezpieczeństwa. Nietzsche postulował także „przewartościowanie wszystkich wartości”, głosząc nie tylko [relatywizm poznawczy](#), ale i [etyczny](#). Uzależniał pojęcie wartości etycznych od stopnia moralnej świadomości ludzi. Stworzył koncepcję „nadczłowieka”, który normy moralne określa sam dla siebie i nie musi podporządkowywać się obowiązującym przekonaniom w zakresie moralności. Nietzsche odrzucił także moralność chrześcijańską, uznając, że ma ona charakter niewolniczy i jest konsekwencją [resentymentu](#) niewolników wobec panów. Nie mogąc ich pokonać, gloryfikują oni współczucie, uległość, cierpliwość i miłosierdzie.

” Fryderyk Nietzsche

Tako rzecze Zaratustra

– Ja was uczę nadczłowieka. Człowiek jest czymś, co pokonanym być powinno. Cóżście uczynili, aby jego pokonać? Wszystkie istoty stworzyły coś ponad siebie; chcecież być odpływem tej wielkiej fali i raczej do zwierzęcia powrócić, niżli człowieka pokonać? Czymże jest małpa dla człowieka? Pośmiewiskiem i sromem bolesnym.

I tymże powinien być człowiek dla nadczłowieka: pośmiewiskiem i wstydem bolesnym. Przebyliście drogę od robaka do człowieka i wiele jest w was jeszcze z robaka. Byliście niegdyś małpami i dziś jest jeszcze człowiek bardziej małpą, niżli jakakolwiek małpa. [...]

Nadczłowiek jest treścią ziemi. [...] Zaklinam was, bracia, pozostańcie wierni ziemi i nie wiercie tym, co wam o nadziemskich mówią nadziejach! [...] Niegdyś było bluźnierstwo wobec Boga największym zuchwalstwem, lecz Bóg umarł, a z nim zmarli i ci bluźniercy. [...]

Niegdyś spoglądała dusza wzgardliwie na ciało; naonczas była ta wzgarda czymś najwyższym; chciała mieć dusza ciało chudym, wstrętnym, zagłodzonym. [...] O, ta dusza była sama jeszcze chuda, wstrętna i zagłodzona i okrucieństwo było rozkoszą tej duszy.

Pomnik Friedricha Nietzschego w Naumburgu (Dolna Saksonia) w Niemczech

Źródło: Fewskulchor, dostępny w internecie: commons.wikimedia.org, licencja: CC BY-SA 3.0.

Egzystencjalizm

[Egzystencjalizm](#) był czymś więcej niż tylko kierunkiem filozoficznym. Miał charakter ruchu intelektualnego, wywarł ogromny wpływ na powojenną myśl i sztukę, przede wszystkim w kulturze Europy Zachodniej. Do jego najważniejszych przedstawicieli zalicza się myślicieli francuskich: **Alberta Camusa** (1913-1960) i **Jean Paul Sartre'a** (1905-1980) oraz niemieckich: **Martina Heideggera** (1889-1976) i **Karla Jaspersa** (1883-1969).

Egzystencjalizm odrzucił tradycję filozoficzną, zwłaszcza filozofię uprawianą systemowo i rozumianą w znaczeniu klasycznej metafizyki i epistemologii – refleksji nad istotą bytu i jego poznaniem. Egzystencjaliści uznali, że „egzystencja poprzedza esencję” (Jean Paul Sartre), co oznacza, że ważniejsze od pytania o istotę rzeczy są pytania o istnienie, a szczególnie o istnienie człowieka. W tej optyce dana osoba określa samą siebie; to, kim jest i jaka jest jej natura. Gdyby było inaczej, zagrożona byłaby twórcza wolność, która stanowi o sensie życia. Refleksję tę egzystencjaliści rozpoczynali od analizy indywidualnego, subiektywnego doświadczenia jednostki ludzkiej. Stąd egzystencjalizm koncentrował się na kwestiach etycznych – na ludzkich wyborach, decyzjach, wartościach kierujących życiem, warunkach istnienia – fundamentalnych danych określających ludzką kondycję.

Albert Camus zasłynął pojęciem absurdu, użytym dla określenia ludzkiej kondycji egzystencjalnej w znaczeniu braku sensu ludzkiego życia, rozumianego zwłaszcza w sensie religijnym. W eseju *Mit Syzyfa* (1942) uznał, że absurd nie jest możliwy do usunięcia z ludzkiego życia, zatem należy go sobie uświadomić, choć nie oznacza to braku akceptacji ludzkiego losu. Ludzkie życie należy według Camusa zaakceptować, buntując się zarazem przeciw jego absurdalności poprzez godne znoszenie faktu, że nie otrzymamy za nie żadnej nagrody po śmierci i że wszelkie nasze cierpienia i wysiłki ostatecznie na nic nam się nie zdadzą. Figurą godnego znoszenia ludzkiego losu był dla Camusa mitologiczny Syzyf, bezustannie wtaczający na szczyt góry ogromny głaz za karę za obrazę bogów. Natomiast Sartre zwracał uwagę na konsekwencje uznania nieistnienia sfery metafizycznej i Boga – jeśli Boga nie ma, jesteśmy sami odpowiedzialni za normy moralne, które przyjmujemy do realizacji. Nasza wolność od religijnych nakazów moralnych wymaga zarazem szczególnej odpowiedzialności – zamiast wykonywać moralne instrukcje religii, musimy wziąć odpowiedzialność za własne czyny i postępować tak, jakbyśmy decydowali sami za cały świat.

” Albert Camus

Mit Syzyfa i inne eseje

Z wyroku bogów Syzyf musiał nieustannie toczyć pod górę głaz, który, znalazłszy się na szczycie, spadał siłą własnego ciężaru. Bogowie nie bez racji doszli do wniosku, że nie ma straszniejszej kary niż praca bezużyteczna i bez nadziei. [...] Nietrudno zrozumieć, że Syzyf jest bohaterem absurdalnym tak przez swoje pasje, jak i udręki. Za pogardę dla bogów, nienawiść śmierci i umiłowanie życia zapłacił niewypowiedzianą męką: całe istnienie skupione w wysiłku, którego nic nie skończy. Oto cena, jaką trzeba zapłacić za miłość do tej ziemi. [...] Jeśli ten mit jest tragiczny, to dlatego, że bohater jest świadomy. Bo też na czym polegałaby jego kara, jeśli przy każdym kroku podtrzymywałaby go nadzieja zwycięstwa? Współczesny robotnik poświęca wszystkie dni życia jednemu zadaniu i ten los nie mniej jest absurdalny. Ale nie jest tragiczny prócz tych rzadkich chwil, kiedy robotnik osiąga świadomość swego losu. Bezsilny i zbuntowany Syzyf,

proletariusz bogów, zna własny los w całej pełni: o nim myśli, kiedy schodzi [w dół za kamieniem]. Jasność widzenia, która powinna mu być udręką, to jednocześnie jego zwycięstwo. [...]

Źródło: Albert Camus, *Mit Syzyfa i inne eseje*, tłum. J. Guze, Warszawa 2004, s. 165–167.

Rzeźba Syzyfa w Berlinie

Źródło: OTFW, Berlin, dostępny w internecie: commons.wikimedia.org, licencja: CC BY-SA 3.0.

Jean Paul Sartre tak opisywał ludzką wolność:

” Jean Paul Sartre

Egzystencjalizm jest humanizmem

Dostojewski napisał: „Gdyby Bóg nie istniał, wszystko byłoby dozwolone”. To właśnie jest punktem wyjścia dla egzystencjalizmu. W rzeczy samej, wszystko jest dozwolone, i w konsekwencji człowiek jest osamotniony, gdyż nie znajduje ani w sobie, ani poza sobą punktu oparcia. Przede wszystkim zaś nie znajduje usprawiedliwienia. Jeżeli rzeczywiście egzystencja poprzedza esencję, nigdy nie można się usprawiedliwić powoływaniem się na naturę ludzką. Inaczej mówiąc, nie istnieje determinizm, człowiek jest wolnością. Z drugiej strony

jeżeli Bóg nie istnieje, nie widzimy przed sobą wartości czy nakazów, które usprawiedliwiałyby nasze postępowania. [...] Jesteśmy sami, nikt nas nie usprawiedliwi. To chciałbym wyrazić mówiąc, że człowiek jest skazany na wolność. Skazany, ponieważ nie jest stworzony przez siebie samego, a pomimo to wolny, ponieważ – raz rzucony w świat – jest odpowiedzialny za wszystko, co robi.

Źródło: Jean Paul Sartre, *Egzystencjalizm jest humanizmem*, [w:] Barbara Markiewicz, *Filozofia dla szkół średnich*, Warszawa 1988, s. 445.

Fenomenologia

Osobne miejsce na mapie filozofii XX wieku zajmuje [fenomenologia](#) – kierunek zapoczątkowany w Niemczech przez **Edmunda Husserla** (1859-1938), autora m. in. rozprawy *Idee czystej fenomenologii i fenomenologicznej filozofii* (1913).

Fenomenologia w rozumieniu Husserla była metodą uprawiania filozofii na drodze dochodzenia do wiedzy o istocie rzeczy na podstawie tego, w jaki sposób jawią się one człowiekowi. Husserl uznał, że należy odrzucić rozpowszechnione poglądy, wyobrażenia i sądy, który zaciemniają obraz tego, co naprawdę uwidacznia się nam w bezpośrednim doświadczeniu. Husserl nakazywał sądy te „brać w nawias”.

Jednym z jego najwybitniejszych uczniów był polski filozof, **Roman Ingarden** (1893-1970). Jest on autorem nie tylko systematycznych, fundamentalnych dla analizy fenomenologicznej dzieł z zakresu estetyki, np. *O dziele literackim* (1931) czy *Studiów z estetyki* (1957-1970), ale także syntetycznego ujęcia kwestii etycznych – *Książeczki o człowieku* (1972).

Tak pisał Ingarden o odpowiedzialności:

” Roman Ingarden

Książeczka o człowieku

Sprawcą, który ma ponosić za coś odpowiedzialność, może być jedynie jakiś człowiek. Ale nie każdy człowiek i nie w każdej sytuacji. Jako sprawca rzeczywiście ponoszący odpowiedzialność wchodzi

w rachubę tylko człowiek, który w momencie działania jest tego świadom i posiada wszystkie „normalne” zdolności niezbędne do opanowania sytuacji i który wreszcie coś czyni albo w momencie, w którym miał uczynić coś określonego, zaniecha uczynienia tego. W szczególności musi być osobą, która w momencie działania jest odpowiednio ukwalifikowana. Zapatrywania na to, czym jest osoba, bardzo się różnią. Tymczasem więc zaznaczam tutaj tylko jeden rys, który jest przede wszystkim ważny. Dla osoby jest mianowicie konstytutywne to, że jest ona punktem źródłowym możliwych decyzji opartych na zrozumieniu sytuacji wziętej w aspekcie wartości, a zarazem jest także zdolna realizować to, co sama postanowiła. Ten osobowy charakter ludzkiego indywiduum tworzy niezbędny [...] warunek tego, że może być ono odpowiedzialne za coś, co czyni lub czego zaniechało.

Źródło: Roman Ingarden, *Książeczka o człowieku*, Kraków 1973, s. 81–82.

Słownik

egzystencjalizm

(łac. *existentia* – istnienie, byt) współczesny kierunek filozoficzny występujący również w literaturze pięknej podejmujący tematykę indywidualnego istnienia człowieka w świecie, jego wolności wyborów, samotności, alienacji, świadomości śmierci

empiryczny

poznany poprzez doświadczenie zmysłowe, zewnętrzne lub wewnętrzne

epistemologia

(z gr. *episteme* – wiedza, umiejętność, zrozumienie; *logos* – nauka, myśl) dział filozofii zajmujący się wiedzą i mechanizmami poznawania; przedmiotem refleksji

epistemologicznej są również źródła i granice wiedzy, a także kryterium prawdziwości sądów

fenomenologia

(gr. *phainomenon* – zjawisko, *logos* – słowo, nauka) kierunek filozoficzny powstały na początku XX wieku, określający metodę dochodzenia do prawdy o rzeczywistości, szczególnie o człowieku i świecie kultury, na podstawie tego, jak się ta rzeczywistość jawi

metafizyka

(gr. *ta meta ta physika* – to, co ponad fizyką) – jedna z głównych dyscyplin filozofii rozważająca ogólne własności bytu i ostateczne przyczyny rzeczy; w potocznym rozumieniu oznacza wszystko to, co wybiega poza możliwość naukowego wyjaśnienia

ontologia

(gr. *on óntos* – będący, byt; *óntos on* – rzeczywiście będący, istniejący; *lógos* – słowo, nauka, teoria) – dział filozofii, nauka o bycie, naturze i postaciach bytu

relatywizm etyczny

głosi, że wartości i związane z nimi normy i oceny mają charakter względny, zmieniają się w czasie, są zależne od miejsca, i od oceniającego

relatywizm poznawczy

oznacza stwierdzenie, że badając inną kulturę badamy ją za pomocą kategorii poznawczych wyniesionych z kultury własnej, a zatem badamy własną relację do badanej kultury

resentyment

(fr. *ressentiment*) – ukrywane uczucia niechęci i zawiści wobec innych, maskowane poczuciem moralnej wyższości wobec nich

Animacja

Polecenie 1

Zapoznaj się z animacją i wyjaśnij, w jakim stopniu filozofia XX wieku wpłynęła na współczesną kulturę.

Trwa wczytywanie danych..

Film dostępny pod adresem <https://zpe.gov.pl/a/D11cxPN5P>

Nagranie filmowe dotyczy filozofii XX wieku.

Polecenie 2

Porozmawiaj z koleżanką lub kolegą o dziełach literackich, w których pojawia się myśl filozoficzna i które wydają Ci się na tyle istotne, że zdały test hermeneutycznej koncepcji dystansu czasowego. Postaraj się wymienić przynajmniej trzy takie pozycje, a następnie uzasadnij swój wybór.

Sprawdź się

Pokaż ćwiczenia:

Ćwiczenie 1

Ćwiczenie 2

Ćwiczenie 3

Ćwiczenie 4

Ćwiczenie 5

Opisz, w jakim celu w poniższym fragmencie tekstu Friedrich Nietzsche używa obrazu Nadczłowieka?

” Fryderyk Nietzsche

Tako rzecze Zaratustra

Nadczłowiek jest treścią ziemi. [...]

Zaklinam was, bracia, pozostańcie wierni ziemi i nie wierzcie tym, co wam o nadziemskich mówią nadziejach! [...]

Źródło: Fryderyk Nietzsche, *Tako rzecze Zaratustra*, tłum. W. Berent, Poznań 2014, s. 10–11.

Ćwiczenie 6

Wyjaśnij, w jaki sposób Albert Camus zmienia znaczenie mitu o Syzyfie. Czy Syzyf w tym ujęciu przestaje być postacią tragiczną?

” Albert Camus

Mit Syzyfa i inne eseje

Bezsilny i zbuntowany Syzyf, proletariusz bogów, zna własny los w całej pełni: o nim myśli, kiedy schodzi [w dół za kamieniem]. Jasność widzenia, która powinna mu być udręką, to jednocześnie jego zwycięstwo.

Źródło: Albert Camus, *Mit Syzyfa i inne eseje*, tłum. J. Guze, Warszawa 2004, s. 165–167.

Ćwiczenie 7

Wyjaśnij, dlaczego przedstawiona poniżej myśl Jeana Paula Sartre'a może być odczytana jako wstęp dla stworzenia nowego rodzaju bohatera literackiego.

” Jean Paul Sartre

Egzystencjalizm jest humanizmem

Dostojewski napisał: »Gdyby Bóg nie istniał, wszystko byłoby dozwolone«. To właśnie jest punktem wyjścia egzystencjalistów. W rzeczy samej, wszystko jest dozwolone, jeżeli Bóg nie istnieje, i w konsekwencji człowiek jest osamotniony, gdyż nie znajduje w sobie ani poza sobą punktu oparcia.

Źródło: Jean Paul Sartre, *Egzystencjalizm jest humanizmem*, Warszawa 1998, s. 38.

Ćwiczenie 8

Wyjaśnij, na czym polega egzystencjalne pojęcie wolności w poniższych fragmentach tekstów Jeana Paula Sartre'a i Romana Ingardena.

” Jean Paul Sartre

Egzystencjalizm jest humanizmem

Jesteśmy sami, nikt nas nie usprawiedliwi. To chciałbym wyrazić mówiąc, że człowiek jest skazany na wolność. Skazany, ponieważ nie jest stworzony przez siebie samego, a pomimo to wolny, ponieważ – raz rzucony w świat – jest odpowiedzialny za wszystko, co robi.

Źródło: Jean Paul Sartre, *Egzystencjalizm jest humanizmem*, [w:] Barbara Markiewicz, *Filozofia dla szkół średnich*, Warszawa 1988, s. 445.

” Roman Ingarden

Książeczka o człowieku

Dla osoby jest mianowicie konstytutywne to, że jest ona punktem źródłowym możliwych decyzji opartych na zrozumieniu sytuacji wziętej w aspekcie wartości, a zarazem jest także zdolna realizować to, co sama postanowiła. Ten osobowy charakter ludzkiego indywiduum tworzy niezbędny [...] warunek tego, że może być ono odpowiedzialne za coś, co czyni lub czego zaniechało.

Źródło: Roman Ingarden, *Książeczka o człowieku*, Kraków 1973, s. 81–82.

Dla nauczyciela

Autor: Anna Grabarczyk

Przedmiot: Język polski

Temat: Filozofia XX wieku i jej miejsce w kulturze

Grupa docelowa:

Szkoła ponadpodstawowa, liceum ogólnokształcące, technikum, zakres podstawowy i rozszerzony

Podstawa programowa:

Zakres podstawowy

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

I. Kształcenie literackie i kulturowe.

2. Odbiór tekstów kultury. Uczeń:

5) charakteryzuje główne prądy filozoficzne oraz określa ich wpływ na kulturę epoki;

6) odczytuje pozaliterackie teksty kultury, stosując kod właściwy w danej dziedzinie sztuki;

III. Tworzenie wypowiedzi.

2. Mówienie i pisanie. Uczeń:

1) zgadza się z cudzymi poglądami lub polemizuje z nimi, rzeczowo uzasadniając własne zdanie;

4) zgodnie z normami formułuje pytania, odpowiedzi, oceny, redaguje informacje, uzasadnienia, komentarze, głos w dyskusji;

IV. Samokształcenie.

9. wykorzystuje multimedialne źródła informacji oraz dokonuje ich krytycznej oceny;

Zakres rozszerzony

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

I. Kształcenie literackie i kulturowe.

2. Odbiór tekstów kultury. Uczeń: spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto:

6) odczytuje poglądy filozoficzne zawarte w różnorodnych dziełach;

IV. Samokształcenie. spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto:

1. sięga do literatury naukowej, aby pogłębiać swoją wiedzę przedmiotową;

Kształtowane kompetencje kluczowe:

- kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji;
- kompetencje w zakresie wielojęzyczności;
- kompetencje cyfrowe;
- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się;
- kompetencje obywatelskie;
- kompetencje w zakresie świadomości i ekspresji kulturalnej.

Cele operacyjne. Uczeń:

- omówi wpływ myśli Friedricha Nietzschego na filozofię XX wieku;

- scharakteryzuje wybrane kierunki filozofii XX wieku koncentrujące się na człowieku i jego życiu;
- wyjaśni wybrane poglądy filozofów XX wieku na temat człowieka.

Strategie nauczania:

- konstruktywizm;
- konektywizm.

Metody i techniki nauczania:

- z użyciem e-podręcznika;
- ćwiczeń przedmiotowych;
- z użyciem komputera;
- dyskusja.

Formy pracy:

- praca indywidualna;
- praca w parach;
- praca w grupach;
- praca całego zespołu klasowego.

Środki dydaktyczne:

- komputery z głośnikami, słuchawkami i dostępem do internetu;
- zasoby multimedialne zawarte w e-materiale;
- tablica interaktywna/tablica, pisak/kreda;
- telefony z dostępem do internetu.

Przebieg lekcji

Przed lekcją:

1. Uczniowie przed zajęciami zapoznają się z animacją zamieszczoną w e-materiale. Przygotowują się do rozmowy o dziełach literackich, w których pojawia się myśl filozoficzna i które wydają się na tyle istotne, że zdały test hermeneutycznej koncepcji dystansu czasowego.

Faza wprowadzająca:

1. Nauczyciel inicjuje dyskusję, do której uczniowie przygotowywali się w domu. Uczestnicy zajęć wymieniają się swoimi poglądami.
2. Wyświetlenie na tablicy tematu i celów zajęć oraz wspólne z uczniami ustalenie kryteriów sukcesu.

Faza realizacyjna:

1. Uczniowie redagują plan wypowiedzi, w której ustosunkują się do stwierdzenia zamieszczonego we wprowadzeniu do lekcji: Jednym z najważniejszych kierunków XX-wiecznej filozofii był egzystencjalizm, a popularność zyskały kierunki dążące do zrozumienia istoty sztuki czy głębokich znaczeń tekstu kultury – hermeneutyka, fenomenologia czy filozofia dialogu. Zapoznają się z umieszczoną w e-materiale sekcją „Przeczytaj”, mogą również korzystać z telefonów z dostępem do internetu. Chętne osoby prezentują przygotowane przez siebie plany wypowiedzi, reszta klasy ocenia prezentację.
2. Jeżeli jest taka konieczność, uczniowie ponownie zapoznają się z animacją i zastanawiają się, w jakim stopniu filozofia XX wieku wpłynęła na współczesną kulturę. Mogą dyskutować w parach lub większych grupach.
3. Uczniowie przechodzą do sekcji „Sprawdź się” i indywidualnie wykonują ćwiczenia 1-4.

Faza podsumowująca:

1. Uczniowie w parach wykonują ćwiczenia 5 i 6 z sekcji „Sprawdź się”.
Przedstawiają odpowiedzi na forum, nauczyciel komentuje.
2. Nauczyciel omawia przebieg zajęć, wskazuje mocne i słabe strony pracy uczniów, udzielając im tym samym informacji zwrotnej.

Praca domowa:

1. Uczniowie wykonują ćwiczenia interaktywne nr 7 i 8. Przygotowują uzasadnienia poprawnych odpowiedzi.

Materiały pomocnicze:

- Zbigniew Kaźmierczak, *Friedrich Nietzsche jako odnowiciel umysłowości pierwotnej* 2000.
- Marek Pąckiński, *Maski Zaratustry: motywy i wątki filozofii Nietzschego a kryzys nowoczesności*, 2004.

Wskazówki metodyczne

- Uczniowie mogą wykorzystać multimedium „Animacja” do przygotowania się do lekcji powtórkowej.